

O'SMIRLIK YOSHIDA YUZAGA KELADIGAN O'ZIGA XOS PSIXOLOGIK XUSUSIYATLAR

Aysanam Risnazarova

*Nukus davlat pedagogika instituti
o'qituvchisi*

Sanjar Yuldashev

Turkiy tillar fakulteti talabasi

Anvar Ahrorov

Turkiy tillar fakulteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'smirlik davri ovoz temp o'zgarishi, o'smirlik davri va o'mirlik davrida aqliy rivojlanish.*

Kalit so'zlar: *Bolalik, o'smirlik davri, o'smirlik davrida ovoz tempni o'zgarishi, o'smirlik davrida aqliy rivojlanish, o'smirlik davrida fiziologik o'zgarishlar va savod o'rgatish.*

Yosh psixologiya fani bevosita inson psixologiyasining nomoyon bo'lishi turli yoshlarda qanday uchushi qanday o'zgarishlar yuzga kelishi ularning qonuniyatlari, mexanizmlari o'rganadi Psixologik xususiyatlarning namoyon bo'lishining yosh xususiyatlari o'rganilar ekan va shuni nazarda tutush kerak yosh psixologiyada turli yosh davrlari bir biridan farq qiladi. Bular chaqaloqlik, ilk bolalik, maktabgacha ta'lim yosh, kichik maktab Yoshi, o'smirlik ilk yoshlik yoshlik, yetuklik va keksalik davrlaridir. Bu davrlarning har birining o'ziga hos xususiyat, sifatleri bor ular bir biridan odamning xronologik yosh xususiyatlariga ko'ragina emas, balki shu davrda inson ruhiyatida kechadigan hodisalar ro'y beradigan o'zgarishlar uning ruhiyatida umumiy qonuniyatlari ko'ra ham farqlanadi.

Biz endi o'smirlik davri psixologiyasi haqida to'xtalib o'tar ekanmiz bu davrda ro'y beradigan xilma xil o'zgarishlarni ko'zdan kechiramiz o'smirlik davri insonni bolalikdan yoshlikka o'tuvchi va o'z nbatida boshqa davrlardan o'zining keskin murakkab kechishi bilan farqlanib turuvchi davrdir bu davr taxminan bolalarning 5- 8- sinflarda o'qib yuradigan vaqtiga to'g'ri keladi va 11, 10 yoshdan 14, 15 yoshni o'z ichiga oladi bu davr qizlarda o'g'il bolalarda nisbatan ertaroq boshlanadi, ya'ni 1, 2 yil oldinroq ayrimlarida kuchliroq kuzatilishi mumkin. O'smirlik davri ayrim psixologik adabiyotlarda o'tish davri og'ir davr inqiroz davr deb ham ataladi. O'smirlik davrining og'ir murakkab davr ekanligi ko'plab psixologik, fiziologik ko'plab ijtimoiy omillar bilan bog'liq bu davrda rivojlanishning barcha jihatlari yuzga keladi Aqliy, ahloqiy, ijtimoiy shu jumladan mazmun

Volume: 2 Issue: 4

mohiyati ham o'zgaradi. Bu davrda o'smirning hayotida ijtimoiy ruhiyatida organizmlarning fiziologik o'zgarishlar ham ancha jadal o'zgaradi. Bu davrga keliib bola endi bolla emas, shu bilan birga holi katta ham emas, uning o'z o'ziga atrofdagilarga nisbat bo'lgan munosabati butunlay boshqacha. Arakter kash etib boradi.

O'smirlik davrida aqliy va o'rganish qobilyati bilan chanbarchas bog'liq bo'ladi. Shaxs kamolat o'rganish va ta'lim yordamida erishish kerak bo'lgan intellektual o'sishning bir turi o'smirlik davridagi aqliy rivojlanish xususiyatlari.

1. Xotira va tafakkurning rivojlanishi
2. Boshqalar bilan muloqat qilish obilyatini oshirish
3. Faktlarni o'zlashtirish qobilyatni oshirish
4. Obe'kt o'rtasidagi munosabatlarni tushinish va ortib boryotgan murakkablik va qiyinchiliklarni, muommalarni hal qilish qobilyati.

Shunday qilib aqliy rivojlanish oddiy ogohlantirishlarga javob berish qobilyatidan boshlanadi. Va vaqt o'tishi bilan murakkab qobilyatga ega bo'ladi boshqacha qilib aytganda shaxsning aqliy rivojlanishi aqliy jarayonlarni muvaqiyatli amalga oshira olganlarida ko'rsatiladi.

Ma'lumki, ovoz mexanik gormonlar yosh bilan bog'liq omillarga qarab bir necha martaba o'zgaradi. Masalan odam keksayganda tersi shilliq, pardalari va ovoz apparati zaiflashadi. Inson ovoz apparati juda murakkab tizimdan tashkil topgan uning asosiy qismlari nafas organlari (o'pka, nafas yo'llari, nafas muskullari, hiqildoq va ovoz bog'lamlari tovush tug'iladigan joy artikilatsion apparatlarning hamma qismlari bir biri bilan o'zaro bog'liq ovoz apparating faoliyaati bosh miya markaziy nerv sistemalarining boshqaruvi ta'siri ostida bo'ladi. Hiqildoq – tovush hosil qiluvchi miyadir qo'shiq aytishga monad tovush ovoz pardalarining tebranishi hamda rezonatorlar tovushi kuchlantiruvchi natijasida paydo bo'ladi. Ovozni to'g'ri yo'ga qo'yish qiyin jarayon hisoblanadi. U ovoz aparatining to'g'ri holda bo'lishi va ovoz chiqarishi, tovushni cho'zib tura bilishi, nafas tayanchiga erishish kabi jarayonlarni o'z ichiga oladi. Tovush hosil qiluvchi tovush fiziologiyasinning asosiy holatlari kattalarda qanday bbo'lsa, bolalarda ham shunday, biroq shunni unutmaslik kerakki, bolalarda ovoz apparati juda nozik bo'ladi. Kishi ovozi kuy va so'zni o'rganib payvandlash natijasida musiqiy nutqni asl ma'nosini ochib beradi bu boradi inson ovozigaga teng keladigan birorta ham musiqa asbobi yo'q. shuning uchun ham inson ovozi ko'pincha gapiruvchi musiqa asbobi deyiladi. Xiqildoq esa ovoz paydo qilish apparati vazifasini bajaradi. Xiqildoq uzuksimon halqonsimon va ikki

Volume: 2 Issue: 4

shohsimon to'qaylardan iborat bo'ladi. Ular muayyan muskullar yordamida oldinda va orqaada harakat qiladi. Odam ovozi juft va tiq xiqildoq tog'aylari yordamida bir biri bilan birikishidan hosil bo'ladi. Nafas orqali chiqayotgan hafo xiqildoqda tog'aylar orasida tortilgan ovoz pardalariga urulib tbranadi va ovoz chiqardi. Tovushning baland-pastligi yo'g'on ingichkaligi xiqildoq ingichkaligi xiqidoq bo'shligining katta-kichikligiga pardalarnin tarangligiga, ularning uzunligi va qalingligiga , til, halqum xiqildoq muskullarining qisqarishiga bog'liqdir.

Savod o'rgatish jarayoni elementlar o'qish va yozishga o'rgatishdan iboratdir savod o'rgatish pedagogika fanigagina ema, balki ijtimoiy hayotda juda jiddiy masalalardan hisoblanadi, Chunki xalqning savodxonligi mustaqillikuchun, siyosiy ongluk uchun ma'daniyat uchun kurash qurolidir. O'quvchini savod o'rgatish jarayonida elementar o'qish va yozish va yozishga o'rgatishda o'quvchilarning faoliyat ko'rsatishi va nutq faoliyatiga kirishishlari uchun talab bo'lishi o'z fikrini og'zaki yoki yozma ifodalash uchun zaruriyat va ehtiyojini yuzaga keltiruvchi vaziyat yaratishi lozim.

Foydalangan adabiyotar:

1. Abdullayev Akmal Nasriddinovich 2020
2. Z. Nishonova D Abdullayeva G Boykunusanova o'smirlik davri psixodiagnostikasi va psixokorreksiya
3. G'aniyeva X. A. Psixodiagnostikasi 2017.
4. Kurbaniyazova, Z. (2021). PREPARATION OF FUTURE TEACHERS FOR SOCIAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITIES. Central Asian Problems of Modern Science and Education, 2021(3), 92-105.
- 5.
6. Kurbaniyazova, Z. K. (2021). The role of social pedagogy in the professional training of future teachers. World Bulletin of Social Sciences, 4(11), 23-26.
7. Kalbaevna, K. Z. (2021). Social and Pedagogical Competenity as an Important Component of Professional Training of Future Teachers. Annals of the Romanian Society for Cell Biology, 1241-1245.